

Katowice, dnia 28 kwietnia 2024 r.

Opinia
Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji
Przy Krajowej Radzie Radców Prawnych
w sprawie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz
niektórych innych ustaw (UD 34)

Opiniowany projekt dotyczy przepisów przewidujących obligatoryjne orzeczenie przepadku pojazdów mechanicznych, które zostały wprowadzone ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600 z późn. zm.). Przepisy te były poddane gruntowanej analizie i spotkały się z szeroką krytyką na etapie prac legislacyjnych poprzedzających ich przyjęcie w drodze powołanej ustawy. Nie wydaje się zbędne odnotowanie, że krytyka ta była również udziałem Krajowej Rady Radców Prawnych (Opinia z dnia 30 września 2021 r. w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 16 września 2021 r.; <http://obsil.kirp.pl/wp-content/uploads/2021/10/21.10.01-Opinia-OBSiL-KK.pdf>; powołuje się na nią projektodawca w uzasadnieniu opiniowanego projektu). Jej ostrze wymierzone było przede wszystkim w uchybiające zasadzie sądowego wymiaru sprawiedliwości (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP) założenie ograniczenia swobodnego uznania sądu w zakresie orzekania przepadku pojazdu mechanicznego lub jego równowartości poprzez nadanie orzeczeniom w tej materii charakteru obligatoryjnego. Z krytyką tego założenia legislacyjnego wiązały się ściśle zastrzeżenia co do zgodności proponowanych rozwiązań z konstytucyjną zasadą proporcjonalności reakcji prawnokarnej oraz konstytucyjnym standardem równości wobec prawa.

W aspekcie odnoszącym się do wymienionej zasady zwracano uwagę, że w rezultacie wprowadzenia obligatoryjnego przepadku pojazdów mechanicznych podobny czyn zabroniony, popełniony w podobnych okolicznościach, może pociągać za sobą orzeczenie przepadku pojazdów o istotnie różniącej się wartości, a to z kolei może skutkować tym, że realna dolegliwość wynikająca z orzeczenia przypadku, gdyby oceniać ją z uwzględnieniem

okoliczności popełnienia przestępstwa oraz właściwości sprawcy, będzie w jednych wypadkach nieproporcjonalnie wysoka (np. w stosunku do osoby o niskim stopniu zamożności), w innych nieproporcjonalnie niska. Uwidacznia się na tym tle naruszenie zasady równości wobec prawa, która nakazuje, aby osoby znajdujące się w podobnej sytuacji prawnej, związanej z realizacją znamion czynu zabronionego jako przestępstwo, były traktowane w podobny sposób, jeżeli chodzi o realną dolegliwość wynikającą z popełnienia przestępstwa. Zaprzeczeniem tej zasady jest różne traktowanie, wynikające wyłącznie stąd, że różna jest wartość pojazdów mechanicznych, których podlegałyby automatycznemu przepadkowi. Podniesione zastrzeżenia natury konstytucyjnej znajdowały również odniesienie do propozycji unormowania obligatoryjnego przepadku równowartości pojazdu mechanicznego w wypadkach, w których nie stanowiłby on własności sprawcy lub stanowił jego współwłasność. Ukazywały się one na tle spostrzeżenia, że w przypadku wypożyczenia lub użytkowania takiego samego pojazdu mechanicznego, stanowiącego własność kogo innego, realna dolegliwość wynikająca z orzeczenia przepadku jego równowartości będzie istotnie różniła się w przypadku osób, których dochody i status majątkowy sytuują się na wyraźnie różnym poziomie. Na kanwie tych zastrzeżeń zwracano uwagę, że uwalniałoby od nich i tym samym od ewentualnych zarzutów niekonstytucyjności pozostawienie uznaniu sądu orzeczenia przepadku pojazdu mechanicznego lub jego równowartości, oznaczające nadanie orzeczeniu w tym przedmiocie charakteru fakultatywnego.

Nie wymaga skomplikowanych obserwacji spostrzeżenie, że do przywołanych argumentów krytycznych oraz przedstawionego na końcu wniosku odwołuje się wyraźnie projektodawca na gruncie opiniowanych propozycji normatywnych i ich uzasadnienia. Stąd też nie sposób odnieść się do nich inaczej niż z aprobatą. Zgodzić się należy z podkreśleniem dodatkowo w uzasadnieniu opiniowanego projektu, że na rzecz odejścia od rozwiązania prawnego przewidującego obligatoryjny przepadek pojazdu mechanicznego lub obligatoryjnego orzeczenie przepadku jego równowartości przemawia względ na karnoprosesową zasadę trafnej reakcji karnej, wyrażoną w art. 2 § 1 pkt 2 KPK, zgodnie z którą trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym powinno służyć nie tylko zwalczaniu przestępstw, ale również zapobieganiu im oraz umacnianiu poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego. W zasadzie tej znajduje wyraz cel procesu karnego i zarazem postulat sprawiedliwości materialnej (M.Cieślak, Nieważność orzeczeń w procesie karnym

PRL, Warszawa 1965, s. 5). Nie wymaga dowiedzenia teza, że na przeszkodzie urzeczywistnieniu tego postulatu stoi wszelki automatyzm w stosowaniu sankcji karnej.

W świetle powyższych uwag należy w pełni przychylić się do propozycji zmian art. 44b, art. 178 § 3 i art. 178a § 5, nadających orzeczeniu przypadku pojazdu mechanicznego charakter fakultatywny. Na akceptację zasługuje również proponowane zniesienie obowiązkowego orzekania przypadku równowartości pojazdu i wprowadzenie w to miejsce możliwości orzekania nawiązki na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w wypadkach, w których wypadek pojazdu mechanicznego nie byłby możliwy lub celowy ze względu na jego zbycie, utratę, zniszczenie lub znaczne uszkodzenie, a także, gdyby pojazd w czasie popełnienia przestępstwa nie stanowił własności sprawcy (art. 44 b § 2 w projektowanym brzmieniu). Rozwiązanie to pozostawia sądowi w przedstawionych przypadkach możliwość dostosowania reakcji karnej do okoliczności popełnienia przestępstwa, stopnia winy sprawcy, a także jego właściwości i warunków osobistych, m.in. możliwości zarobkowych. Zbyteczne być może jest podkreślenie, że w ten sposób, na gruncie proponowanego rozwiązania, znajdzie urzeczywistnienie zasada trafnej reakcji karnej.

Logiczną konsekwencją poddanych wyżej ocenie propozycji zmian w obszarze prawa karnego materialnego stanowi propozycja dotycząca ustawy karnoprosesowej i uchylenia przepisu art. 295 § 1a KPK, który przewiduje obligatoryjne tymczasowe zajęcie pojazdu mechanicznego prowadzonego przez sprawcę przestępstwa, z którego popełnieniem *de lege lata* łączy się obligatoryjny wypadek pojazdu. Projektowane wyeliminowanie obligatoryjnego zajęcia nie wyklucza, jak trafnie zauważono w uzasadnieniu opiniowanego projektu, zastosowania takiego zajęcia w odniesieniu do pojazdu mechanicznego osoby podejrzanej na zasadach ogólnych, a więc, gdy będzie zachodziła obawa usunięcia mienia w postaci tego pojazdu (*arg. ex art. 295 § 1 KPK*). Pojazd taki następnie może być przedmiotem zabezpieczenia majątkowego na poczet ewentualnego orzeczenia jego przypadku (*arg. ex art. 291 § 1 pkt 3 KPK*)

Reasumując, należy zdecydowanie pozytywnie odnieść się do propozycji legislacyjnych zawartych w poddanym zaopiniowaniu projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

Opracował: r.pr. dr hab. prof. UŚ Jarosław Zagrodnik